

Ива Пушкарова представи модел за разпознаване на институционалното овладяване на конференция от Франкофонските дни на Софийската адвокатска колегия

„В България няма институция, която съм изследвала, в която процес на мафиотско завладяване да е достигнал необратимост. Имунна реакция на съпротива срещу него настъпва навсякъде, но процесът на пълно изчистване на системата от чуждо проникване не се провежда последователно, осъзнато и до край. Това води до трайно отслабване на имунитета и силна уязвимост към повторно завладяване, включително от авторитарен тип власт". С този извод председателят на Управителния съвет на Фондацията за развитие на правосъдието доц. д-р Ива Пушкарова обобщи изложението си на международната конференция „Борбата срещу корупцията и посегателствата срещу почтеността“, проведена на 9–10 ноември 2026 г. в София.

Докладът на Пушкарова „Интегритет и риск от институционално овладяване“ бе част от кръглата маса „Ефективността на борбата с корупцията и резултатите от антикорупционните реформи“ на 9 ноември. Модератор беше генералният секретар на Международната конференция на адвокатурите (CIB) Бернар Ватие. В същия панел участваха прокурор Божидар Джамбазов, Етиен Баду от Върховния комисариат за превенция на корупцията в Бенин, бившият съдия в Европейския съд по правата на човека Йонко Грозев и съдия Емил Дечев.

Пушкарова разграничи корупцията като „отклоняване на институционалното функциониране в полза на частни интереси“ от мафиотизацията като „оперативен механизъм на структурно овладяване от организирана престъпност на конституционни институции“. Корупцията експлоатира законна структура чрез използване на служебното положение за облагодетелстване. При мафиотизацията деецът функционира като елемент на външна престъпна структура, към която е пренасочена лоялността му. Институцията изпълнява решения, формулирани извън нея.

За разпознаването на този процес анализът съчетава шест групи индикатори – източника на лоялност, начина на вземане на решения, отношението към професионалните ценности и техните носители, използването на страха за контрол, ролята на съсловните организации и ефективността на вътрешния институционален отпор.

Сред конкретните рискови проявления са разрушаването на работещи структури и успешни проекти, атаките срещу традиционни партньори и подчиняването на институционалните цели и позиции на външен неформален център. Особено значение има кой действително взема решенията. Предварително известният им изход, определянето им от лица извън компетентния орган и инструктирането на негови членове в реално време показват изместване на управлението. Последващото оформяне на такива решения като институционални актове им придава привидна легитимност и активира правните им последици.

В представения модел носителите на професионална автономия се възприемат като заплаха за неформалното управление. Компроматните кампании, персонализираните публични атаки, показните дисциплинарни и наказателни производства и кадровите репресии демонстрират последиците от неподчинението. Служебната йерархия, проверките, одитите и отчетните процедури могат да бъдат пренасочени към сплашване и изолация на неудобните служители. Съчетанието между демонстративност и процедурна прикритост позволява натискът да бъде разпознаваем за професионалната общност при запазена външна форма на институционална дейност.

Последиците обхващат и отношенията между колегите. Разрушаването на взаимното доверие ги насочва към индивидуални защитни стратегии: избягване на чувствителни теми, критични позиции и контакти с определени хора, отказ от инициатива и затруднено обединяване зад общи позиции. Така отслабва способността за вътрешен отпор. При „институционалното замръзване“ служителите започват предварително да съобразяват професионалното си поведение с риска от натиск.

Пушкарова отдели специално внимание на съсловните организации. Мафиотизацията е несъвместима с автономна организация, която защитава професионалната независимост и поддържа критичен дебат. При овладяването ѝ тя започва да представлява властта пред съсловието, дисциплинира критиците и възпроизвежда дневния ред на властовия център. Структурното сращане с институцията и изолирането от независими организации допълват тази промяна.

Моделът проследява и възможностите за имунна реакция в хода на проникването, корумпирането, целевото сплашване и изместването на властовия център. По отношение на България Пушкарова посочи значителен брой явления, съвпадащи с криминологичните индикатори за институционално овладяване. Тя уточни, че моделът служи за идентифициране на рискове, без сам по себе си да доказва мафиотизация. Пушкарова се въздържа от извод, че България е достигнала точката на необратимост. Основният въпрос е доколко институциите съхраняват способността си да се самозащитават.

Форумът се проведе в рамките на Франкофонските дни на Софийската адвокатска колегия. Организатори бяха Софийската адвокатска колегия, Клубът на франкофонските адвокати в София и Международната конференция на адвокатурите (CIB), с подкрепата на Посолството на Франция в България, Френския институт в България и Международната организация на Франкофонията.

11 Ноември 2026